

Elämäkatsomustieto 17.9.2020

Alustavat hyvän vastauksen piirteet 17.9.2020

Tässä tiedostossa oleva taulukko (sivulla 3) ei välttämättä ole täysin saavutettava esimerkiksi ruudunlukuohjelman käyttäjille.

Alustavat hyvän vastauksen piirteet on suuntaa-antava kuvaus kokeen tehtäviin odotetuista vastauksista ja tarkoitettu ensisijaisesti tueksi alustavaa arvostelua varten. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät välttämättä sisällä ja kuvaa tehtävien kaikkia hyväksytyjä vastauksia. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät ole osa Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa tarkoitettua tietoa siitä, miten arvosteluperusteita on sovellettu yksittäisen kokelaan koesuoritukseen. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät sido Ylioppilastutkintolautakuntaa lopullisen arvostelun perusteiden laadinnassa.

Elämäkatsomustiedosta ja sen arvioinnista lukion opetussuunnitelman perusteissa

Elämäkatsomustieto on perustaltaan monitieteinen oppiaine. Sen tiedeperustaan kuuluu ihmis-, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteitä sekä filosofia. Elämäkatsomustiedossa arvioidaan opiskelijan kykyä tarkastella ja ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti ja taitavasti. Niin ikään arvioidaan hänen laaja-alaista katsomuksellista ymmärrystään. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus.

Elämäkatsomustiedon ylioppilaskokeen vastausten arviointi

Reaaliaineen ylioppilaskokeen arvioinnissa on otettava huomioon tehtävän kognitiivinen vaativuus. Tehtävänlaadinnassa on otettu huomioon Bloomin kognitiivisia oppimistavoitteita koskeva taksonomia sekä Andersonin ja Krathwohlin siitä kehittämä muunneltu. Niiden perusteella tehtävässä vaadittavan kognitiivisen prosessin vaativuutta arvioidaan kuusiportaisella hierarkkisella asteikolla: muistaa/palauttaa mieleen, ymmärtää/käsittää, soveltaa, analysoida, arvioida ja luoda (syntetisoida). Kaksi ylintä tasoa ovat taksonomioissa eri järjestyksessä.

Elämäkatsomustiedossa käsitellään osin hyvin abstraktejakin periaatteita, kuten ihmisoikeudet, joiden syvä ymmärtäminen edellyttää kykyä analysoida ja arvioida niitä. Siksi pelkkä asian ymmärtäminen voi olla hyvin vaativa suoritus. Tämän takia mainittuja Bloomin taksonomian luokituksia ei pidä

elämäkatsomustiedon arvioinnissa pitää kaavamaisen hierarkkisina. Tiedollisen osaamisen eri ulottuvuudet ovat elämäkatsomustiedossa usein limittäisiä, vaikka määrittelyä, kuvailua ja selittämistä vaativat tehtävän osiot ovat pääsääntöisesti suppeampia kuin erittelyä, pohdintaa ja arviointia vaativat.

Ylioppilaskokeessa arvioitava katsomuksellinen ajattelu ilmaistaan kielellisesti. Siksi arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota myös ajattelun ilmaisemiseen monella tasolla tekstin kirjallisesta vaikuttavuudesta kappalejakoon. Kyse ei kuitenkaan ole äidinkielen tehtävästä, ja hyvä kirjallinen esitys on hyvän elämäkatsomustiedon vastauksen tunnusmerkki vain siinä määrin kuin se ilmentää hyvää katsomuksellista ajattelua. Tämä tarkoittaa vastauksessa useita eri piirteitä. Tärkeimmät niistä ovat vastauksen osuvuus, eheys ja vakuuttavuus.

Osuuus eli relevanssi ja asiaankuuluvuus on hyvän vastauksen ydin. Hyvät tiedot ja ymmärrys sekä osuva argumentaatio eivät tuota edes hyväksyttävää vastausta, jos ne eivät liity tehtävään. Tämän vuoksi osuvuus on alla listatuista ulottuvuuksista tärkein.

Eheys liittyy vastauksen rakenteeseen. Kokelaan taito jäsentää ongelmia ja ratkaisuja käsitteellisesti sekä hänen kykynsä ymmärtää ja arvioida perusteluja ilmenee vastauksen johdonmukaisuutena ja moniulotteisuutena. Eheä vastaus on selkeä ja hyvin jäsennelty.

Vakuuttavuus tarkoittaa elämäkatsomustiedossa monipuolisten ja katsomuksellisesti olennaisten lähtökohtien ja näkökulmien johdonmukaista käsittelyä. Vastauksen tietoperusta on riittävän laaja ja tehtävänannon sitä vaatiessa ajankohtainen. Tosiasiaväittämät, perustellut kannanotot ja pelkät mielipiteet erotetaan selvästi toisistaan, ja esitettyjen väitteiden ja perustelujen välillä on selvä yhteys. Osuvat ja tyypillisesti ajankohtaiset esimerkit ovat elämäkatsomustiedolle ominaisia. Ne tekevät vastauksesta vakuuttavan.

Osuuuden, eheyden ja vakuuttavuuden ohella hyvä katsomuksellinen ajattelu näkyy käsitteiden ja teorioiden hallinnassa sekä ilmiökentän tuntemuksessa. Vastauksen muodolliset ja sisällölliset ulottuvuudet ovat elämäkatsomustiedossa lähes poikkeuksetta osittain päällekkäisiä silloin, kun vastaus täyttää relevanssin minimivaatimukset eli sopii tehtävänantoon. Vastaus voi olla tiedollisesti hyvä, mutta ajattelun ilmaiseminen saattaa olla heikkoa tai toisin päin. Ulottuvuudet eivät kuitenkaan ole täysin riippumattomia toisistaan, koska esitystapa, käsitteiden käyttö ja ilmiökentän hallinta liittyvät yhteen.

Elämäkatsomustiedon tehtävien luonteen vuoksi vastauksen kypsyyttä koskevat seikat ovat erityisen tärkeässä asemassa. Ylioppilastutkintolautakunta on antanut kypsyyden osoittamisesta ohjeet reaaliaineiden kokeiden määräyksissä

(https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_reaaliaineiden_kokeiden_maaraykset.pdf). On hyvä huomata, että määräysten mukaan epäolennaisten näkökohtien käsittely heikentää vastauksen arvoa.

Alla oleva taulukko voi auttaa elämäkatsomustiedon ylioppilaskokeen vastausten arvioinnissa osuvuuden, eheyden ja vakuuttavuuden näkökulmista. Nämä ja vastauksen sisältöön liittyvät seikat muodostavat yhden kokonaisarvion, joka esitetään tehtävänosasta annettavalla pistemäärällä.

Arvioinnin ulottuvuus	/Pistemäärä 0	25 %	50 %	75 %	100 %
Osuvuus	Vastaus ei lainkaan vastaa tehtävään; tehtävä on ymmärretty ratkaisevasti väärin.	Vastaus liittyy osin kysymyksen alaan, mutta on epäselvä, harhaileva tai sivussa asiasta.	Tehtävään vastataan asiaankuuluvasti.	Vastauksessa ilmenee selkeä ymmärrys tehtävänannosta ja sen rajauksesta, ja siinä käsitellään olennaisimmat seikat.	Vastauksessa ilmenee erinomainen ymmärrys tehtävänannosta ja sen rajauksesta, ja siinä käsitellään kattavasti tarpeelliset seikat ja vain ne.
Eheys	Vastaus on hajanainen ja sekava.	Vastauksessa on yksi asiaan selvästi liittyvä seikka. Vastauksen ainekset ovat kuitenkin muuten satunnaisia tai sekavia.	Vastauksessa on useita asiaan kuuluvia seikkoja, mutta niitä ei ole onnistuttu liittämään yhdeksi kokonaisuudeksi. Vastaus jää usein luettelomaiseksi.	Tehtävänantoon kuuluvia näkökulmia on liitetty toisiinsa johdonmukaisesti ja monipuolisesti. Tuloksena on koherentti kokonaisuus, joka vastaa kysymykseen.	Vastauksessa tehtävänantoon liittyvät relevantit aineistoelementit on suhteutettu toisiinsa. Käsitteet ja perustelut muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden, joka vastaa tehtävään liittyviin kysymyksiin ja ottaa tarvittaessa huomioon myös vaihtoehtoisia lähestymistapoja.
Vakuuttavuus	Vastauksessa ei ole perusteluja tai niillä ei ole yhteyttä esitettyihin väitteisiin.	Vastauksessa esitetyt perustelut liittyvät joteinkin väitteisiin, mutta niiden yhteys jää epäselväksi.	Vastausta on perusteltu siten, että lähtökohdat ovat järjeviä ja perustelujen ja johtopäätöksen välillä on selvä yhteys.	Vastauksessa on tarkasteltu useimpia relevantteja perusteluja, niitä on problematisoitu ja eritelty järkevästi ja argumentit on rakennettu oikein.	Relevanttien perustelujen problematisointi ja erittely on osuvaa ja osoittaa omaperäistä oivaltavaa ajattelua tai syvällistä perinteen tuntemusta.

Elämäkatsomustiedon ylioppilaskokeen pistemäärät

Elämäkatsomustiedon kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksiosainen. Osassa I on kuusi tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme tehtävää, joista saa 0–30 pistettä kustakin. Osan I tehtävistä voi vastata 3:sta 5:een ja osan II tehtävistä 0:sta 2:een. Kokeen maksimipistemäärä on 120. Sen saavuttaminen edellyttää, että kokelas vastaa kolmeen osan I tehtävään ja kahteen osan II tehtävään.

Hyvän vastauksen piirteiden pisteohjeissa mainitaan kaksi tai kolme erillistä arvioinnin kiintopistettä eli pistekynnystä, joiden on tarkoitus helpottaa arviointia. Kynnysten lukumäärä riippuu tehtäväosion enimmäispistemäärästä, joka on kaikissa tapauksissa viidellä jaollinen. Suppeimmassa eli 5 pisteen tehtäväosiossa on kaksi kynnystä, jotka ovat 2:n ja 4:n pisteen eli 40 %:n ja 80 %:n kohdalla. Jos tehtävästä

tai sen osasta annettava pistemäärä on 10 tai enemmän, käytetään kolmea kiintopistettä: 25–30 %, 50–60 % ja 75–80 %. Jos tehtävästä tai sen osasta annetaan yli 10 pistettä, on esitetty myös luonnehdinta huippupisteistä. Sen tarkoituksena on tuoda esiin seikkoja, jotka helpottavat vastauksen sijoittamista ylimmän pisteluokan (75–100 %) sisällä.

Tehtäväkohtaiset pisteitysohjeet

Koska elämäkatsomustiedon kokeessa arvioidaan kokelaiden omaa katsomuksellista ajattelua, vastaukset voivat avautua moniin suuntiin lähes kaikissa tehtävissä. Sen vuoksi hyvän vastauksen piirteiden kuvaukset ovat aina vain suuntaa antavia. Samasta syystä hyvän vastauksen piirteissä esitellään tehtävään liittyviä katsomuksellisia seikkoja laajasti ja osin myös lukiokurssien ulkopuolelta. Tarkoituksena on antaa vastauksia arvosteleville opettajille lisävihjeitä siitä, millaiset katsomukselliset pohdinnat voivat perustellusti kuulua vastaukseen. Lukiokursseihin liittyvät ja kokelaiden osaamiselta vaadittavat seikat on mainittu pisteitysohjeiden yhteydessä. Näissä osioissa on hyvin suppeasti huomioitu yllä olevassa taulukossa mainitut osuvuuden, eheyden ja vakuuttavuuden ulottuvuudet. Arvioinnissa on kuitenkin osiokohtaisesti syytä tarkastella niin sisällöllisiä kuin yllä olevaan taulukkoon liittyviä ulottuvuuksia.

Tehtäviin liittyy erilaisia aineistoja. Kussakin tehtävän osiossa on ilmoitettu, miten aineistoa käytetään. Jos aineiston käytöstä ei anneta ohjeita tai käytön ilmoitetaan olevan vapaaehtoista, esimerkiksi ”voit hyödyntää aineistoa”, kyseessä on virikeaineisto. Tällöin aineiston käyttämättä jättäminen on hyväksyttävää eikä vähennä pisteitä. On toki hyvä huomata, että aineisto tällaisissakin tehtävissä antaa informaatiota ja että vastauksen tulee olla yhtä monipuolinen, vaikka aineistoa ei olisi hyödynnetty. Jos osiossa kehoitetaan käyttämään aineistoa, mutta näin ei kuitenkaan ole tehty, vähennetään aina vähintään yksi piste ja vastauksesta saatava pistemäärä voi olla korkeintaan 75 % osion maksimipistemäärästä. Aineiston käytöstä voidaan antaa myös yksityiskohtaisempia ohjeita, joissa esimerkiksi kehoitetaan erittelemään tai vertailemaan aineistoa tai etsimään sieltä joitain erityisiä piirteitä, kuten argumentteja. Tällöin ohjeistuksen noudattamatta jättämisestä seuraava suora pistevähennys voi olla suurempi.

Tehtäväosiot jakautuvat kahteen luokkaan. Kun osiosta annetaan 10 pistettä tai enemmän, se arvostellaan esseemuotoisena vastauksena, ellei tehtävänannossa erikseen muuta ilmoiteta. Esseemuotoisella vastauksella tarkoitetaan vastausta, jossa on esseen rakenne: alussa aiheen, ongelman tai väitteen napakka esittely, keskiosassa asian monipuolinen käsittely ja lopussa käsittelyyn perustuvat päätelmät. Mikäli osiosta annetaan vähemmän kuin 10 pistettä, vastauksen ei tarvitse olla muodoltaan essee. Alle 10 pisteen osioissa käytetään merkkimäärärajoituksia. Kyse on enimmäispituudesta. Siten merkkimäärän alittaminen ei

vähennä pisteitä, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä. Huomattava merkkimäärän ylittäminen vähentää pisteitä. 25–50 %:n ylitys aiheuttaa 1 pisteen vähennyksen, yli 50 %:n ylitys 2 pisteen vähennyksen. Vähennys ei kuitenkaan voi olla enempää kuin 50 % tehtäväosion maksimipistemäärästä. Tämän lisäksi pisteitä luonnollisesti vähennetään, jos vastaus ei pysy asiassa.

Moniosioisten tehtävien pisteet määritetään osiokohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu.

Osa I

1. Sosiaaliset kuplat (20 p.)

Ihmisille on tyypillistä muodostaa sosiaalisia ryhmiä, joiden jäsenet jakavat samat perusarvot ja -asenteet. Samanmielisyys näissä asioissa helpottaa kanssakäymistä ryhmän jäsenten välillä, mutta toisaalta se voi aiheuttaa jännitteitä toisella tavalla ajattelevien kanssa.

1.1. (10 p.)

Sosiaalisen kuplan käsitettä on käytetty mediatutkimuksessa ilmiöstä, jossa ihmisten sosiaaliset suhteet rajoittuvat lähinnä samanmielisten piiriin. He seuraavat ajankohtaisia asioita samoista tietolähteistä ja välittävät tietoa toisilleen esimerkiksi sosiaalisen median kanavien kautta. Sosiaalinen kupla ei tarkoita täydellistä umpiota, sellaisen syntyminen olisi nykymaailmassa miltei mahdottomuus.

Sosiaalisessa kuplassa elävän ihmisen maailmankuva voi olla yksipuolinen ja arvot ahdasmielisiä. Sosiaalisessa kuplassa elävä ei ota välttämättä riittävästi huomioon omien ennakkokäsitystensä kanssa ristiriidassa olevaa informaatiota eikä arvioi vakavasti käsitystensä vastaisia väitteitä, sillä hän ei saa kuplan ulkopuolelta näkökulmia, jotka haastaisivat kuplan sisällä vallitsevat uskomukset. Henkilö elää näin psykologisin termein vahvistusharhassa. Tämä tekee hänen maailmankuvastaan yksipuolisen ja mahdollisesti dogmaattisen.

Sosiaalisia kuplia voi muodostua esimerkiksi sosioekonomisten luokkien pohjalta. Varakkaiden johtajien kuplassa elävä henkilö saattaa esimerkiksi uskoa, että köyhyys johtuu enimmäkseen ihmisen omasta laiskuudesta. Vastaavasti vähävaraisten työttömien kuplassa elävä saattaa uskoa, että varakkuus perustuu useimmiten hyvään onneen tai riistoon. Vinoutunut maailmankuva voi heijastua kuplassa elävän henkilön omaksumiin arvoihin. Varakas henkilö saattaa ajatella, että on väärin tavoitella sosiaalista tasa-arvoa tulonsiirtojen keinoin: vähävaraisille ei kuulu maksaa sosiaaliturkia, sillä vähävaraisuus on paljolti ihmisen

omaa syytä ja tavallaan oma valinta. Vastaavasti vähävarainen saattaa ajatella, että vaurastuminen ja tuloerojen kasvu ovat väärin, sillä se tapahtuu tyypillisesti vähävaraisten kustannuksella: työtä tekevä köyhä kansa saa työstään pienemmän korvauksen kuin heille kuuluisi, kaiken työhän pitäisi olla yhtä arvokasta. Kummankin puolen näkemykset ovat vinoutuneita, sillä ne eivät ota riittävästi huomioon todellisuuden moniulotteisuutta: varakkuuden taustalla voi olla hyvän onnen sijasta kova työ ja vastaavasti vähävaraisuuden taustalla laiskuuden sijaan sairaus, koulutuksen puute tai sosiaaliset mallit.

Sosiaalisia kuplia voi syntyä myös maailmankatsomuksen pohjalta. Uskonnolliset lahkot täyttävät tyypillisesti sosiaalisen kuplan tunnuspiirteet. Väljemmässä merkityksessä jonkin poliittisen puolueen tai liikkeen kannattajat voivat kuulua sosiaaliseen kuplaan. Esimerkiksi ”punavihreällä kuplalla” on viitattu väljästi punavihreitä ja liberaaleja arvoja kannattaviin ihmisiin ja erityisesti kaupunkilaisiin. Helsingissä punavihreä kupla paikannetaan itäisen kantakaupungin alueelle, jossa vihreiden ja vasemmistopuolueiden kannatus on selvästi suurempaa kuin maassamme keskimäärin.

Vastaus kohtaan 1.1. on essee, jossa pitää antaa kaksi esimerkkiä siitä, miten sosiaalisessa kuplassa eläminen voi vinouttaa yksilön elämäkatsomusta. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

3 pisteen vastauksessa kokelas antaa yhden esimerkin sosiaalisesta kuplasta.

5 pisteen vastauksessa kokelas antaa kaksi esimerkkiä sosiaalisesta kuplasta ja osoittaa ymmärtävänsä, miten kuplassa eläminen voi vinouttaa yksilön elämäkatsomusta.

8 pisteen vastauksessa kokelas antaa kaksi erityyppistä esimerkkiä sosiaalisesta kuplasta ja osoittaa johdonmukaisesti ja monipuolisesti, miten kuplassa eläminen voi vinouttaa yksilön elämäkatsomusta.

1.2. (10 p.)

Sosiaalisilla kuplilla voi olla vaikutuksia kansalaisten yhteiskunnallisia asioita koskevaan tietämykseen, yhteiskunnalliseen keskusteluun eri medioissa, äänestyskäyttäytymiseen vaaleissa sekä päätöksentekoon demokraattisesti valituissa vallankäytön elimissä, kuten kunnanvaltuustoissa tai eduskunnassa. Tällä kaikella on demokratian toteutumisen kannalta monenlaisia seurauksia. Sosiaaliset kuplat voivat myös ruokkia radikalisoitumista ja kannustaa kansalaisia toimimaan demokratian vastaisin keinoin.

Sosiaalisessa kuplassa elävät ihmiset eivät tyypillisesti seurustele eri tavoin ajattelevien ihmisten kanssa eivätkä juuri muutenkaan ole tekemisissä heidän kanssaan. He saattavat opinnoissa, harrastuksissa tai työpaikalla vaihtaa hyvän päivän kuulumiset eri ryhmään kuuluvien kanssa, mutta pidättäytyä muusta kanssakäymisestä, esimerkiksi poliittisista keskusteluista. Vähemmistöön jäätyään heidän voi olla vaikea hyväksyä demokraattisia päätöksiä, jotka eivät vastaa heidän omia käsityksiään. He saattavat ajautua yhtäältä poliittiseen välinpitämättömyyteen, toisaalta radikalismiin ja ääriajatteluun. Enemmistössä ollessaan he eivät välttämättä kuuntele vähemmistön mielipiteitä ja ota niitä huomioon päätöksenteossa. Tämä saattaa johtaa vähemmistön sortamiseen. Tällaiset kehityssuunnat ovat vieraita demokratian peruseriaatteelle, jonka mukaan vähemmistöjenkin ääni saa kuulua ja heidän oikeutensa turvataan.

Hyvässä vastauksessa erotetaan haitalliseksi ymmärretyt sosiaaliset kuplat demokraattisen yhteiskunnan kannalta hyödyllisestä sosiaalisesta eriytymisestä. Yksilönvapauksia korostavissa demokratioissa esiintyy erilaisia sosioekonomisia ryhmiä, sillä tällaiset demokratiat perustuvat tyypillisesti vapaaseen markkinatalouteen, jonka tehokkuus edellyttää työnjakoa ja erikoistumista. Se johtaa väistämättä sosioekonomiseen eriytymiseen, jonka ei tarvitse olla kuitenkaan sinänsä uhka demokratialle. Edelleen on hyvä huomata, että demokraattisissa yhteiskunnissa on kaikkien kansalaisten käyttämiä julkisia palveluita, kuten koululaitos, joka mahdollistaa sosioekonomisen nousun, tarjoaa monipuolisia aineksia maailmankatsomuksen muodostumiselle ja luo siten edellytykset tietoon perustuvalle demokraattiselle päätöksenteolle. Näin se toimii vastavoimana sosiaalisten kuplien syntyemiselle.

Vastaus kohtaan 1.2. on essee, jossa pitää pohtia, mitä vaikutuksia sosiaalisilla kuplilla voi olla demokratian kannalta. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

3 pisteen vastauksessa kokelas kuvailee yhtä vaikutusta, joka sosiaalisilla kuplilla voi olla demokratian toteutumisen kannalta.

5 pisteen vastauksessa kokelas pohtii kahta eri vaikutusta, jotka sosiaalisilla kuplilla voi olla demokratian toteutumisen kannalta.

8 pisteen vastauksessa kokelas pohtii johdonmukaisesti ja monipuolisesti sosiaalisten kuplien vaikutuksia demokratian toteutumisen kannalta.

Tehtävä liittyy LOPS15:ssä kurssin Maailmankatsomus ja kriittinen ajattelu (ET1) sisältöihin ”tyypillisiin informaation käsittelyyn ja ympäröivän todellisuuden jäsentämiseen liittyvien kognitiivisten vääristymien tarkastelu sekä omassa että toisten ajattelussa” ja ”koulun, median, politiikan, tieteen, taiteen, viihdeteollisuuden sekä uskonnollisten ja kulttuuristen yhteisöjen vaikutus maailmankuviin ja -katsomuksiin sekä omaan elämäntutkimukseen” sekä LOPS03:ssa kurssin Maailmankuva (ET2) sisältöihin ”maailmankuvan rakenne ja ydinalueet: käsityksiä ihmisestä ja yhteiskunnasta” ja ”koulu, media ja taide maailmankuvaa luovina ja välittävinä instituutioina”.

2. Hyvä elämä (20 p.)

Tehtävän aineistona olevat lainaukset Epikurokselta ja Nietzscheiltä sisältävät kaksi erilaista tapaa lähestyä hyvää elämää. Kokelasta pyydetään vertaamaan omaa näkemystään niihin. Vastauksessa on myös mahdollista yhdistellä filosofien näkemyksiä ja muodostaa oma näkemys eräänlaisena Epikuroksen ja Nietzscheen käsitysten yhdistelmänä. Kokelaan ei odoteta tuntevan filosofien ajatuksia kokeen aineistoa laajemmin. Hyvässä vastauksessa korostuu kokelaan oma, perusteltu näkemys hyvästä elämästä.

Epikuros on tunnettu antiikin Kreikan filosofi, jonka mukaan on nimetty epikurolainen koulukunta. Epikuros tunnetaan yleensä parhaiten hedonismin edustajana, mutta kuten aineistokin osoittaa, on epikurolainen hedonismi hyvin erilaista kuin se elämäntapa, miksi hedonismi nykyään usein ymmärretään. Epikuros ei arvosta ylellisiä nautintoja, koska niihin liittyy erilaisia haittoja. Ylellisten nautintojen saavuttamiseksi saatamme esimerkiksi joutua hankkimaan paljon rahaa, minkä saavuttaminen ei riipu yksinomaan meistä. Se tekee elämästä epävarmaa ja aiheuttaa paljon huolia. Epikuros suosittaakin aineistossa vaatimatonta elämäntapaa. Tiedämme muun häneltä säilyneen tuotannon perusteella, että hänen mukaansa parhaita nautintoja ovat vaatimattomat ja pitkäkestoiset nautinnot, jotka perustuvat luonnollisten halujen tyydyttämiseen. Luonnottomat halut, kuten rikkauksien ja maineen tavoittelu, ovat vain esteenä hyvälle elämälle, joka saavutetaan elämällä vaatimattomasti yhdessä samanmielisten kanssa julkisesta ja poliittisesta toiminnasta vetäytyneenä. Epikuros pitää elämän päämääränä nautintoa, jonka hän määrittelee tuskien poissaoloksi ja sielun rauhallisuudeksi.

Friedrich Nietzscheen käsitys on eräänlainen vastakohta epikurolaiselle ajattelulle, koska siinä korostuu yksilön jatkuva kehittyminen ja kukoistaminen. Tästä näkökulmasta hyvä elämä on taistelua kohti suurempia saavutuksia sekä elämistä itse asetettujen moraalinormien mukaan. Nietzscheäisessä mallissa korostuvat yksilön suuret teot ja sankaritarinat vastakohtana Epikuroksen ajatukselle rauhallisesta elämästä yhdessä samanmielisten kanssa. Keskeinen ero kahden ajattelijan välillä on käsitys tuskasta. Nietzscheen mukaan se

on ihmistä vahvistava ja jopa jollain tavalla jalostava tunne. Ristiriitaisena ajattelijana Nietzsche korostaa hyvän elämän subjektiivisuutta, mutta silti hän esittää ilmeisen objektiivisiksi tarkoitettuja kuvauksia hyvästä elämästä. Kokelaan ei kuitenkaan tarvitse esittää vastauksessaan syvällisiä tulkintoja filosofien näkemyksistä, vaan hänen tulee käyttää niitä vertailukohtina oman näkemyksensä kuvailussa.

Vastaus tehtävään on essee, jossa kokelas vertaa Epikuroksen ja Nietzschen näkemyksiä hyvästä elämästä omaan näkemykseensä. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

5 pisteen vastauksessa kokelas tekee joitakin huomioita Epikuroksen tai Nietzschen hyvää elämää koskevien näkemyksen suhteesta omaan näkemykseensä.

10 pisteen vastauksessa kokelas hyödyntää aineistoa ja vertaa Epikuroksen ja Nietzschen näkemyksiä hyvästä elämästä omaan näkemykseensä.

15 pisteen vastauksessa kokelas hyödyntää aineistoa ja vertaa johdonmukaisesti ja monipuolisesti Epikuroksen ja Nietzschen näkemyksiä hyvästä elämästä omaan näkemykseensä.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan esimerkiksi liittämällä oman näkemyksensä sen taustalla olevaan ajatteluperinteeseen tai esittämällä perusteltua kritiikkiä Epikuroksen ja Nietzschen ajattelua kohtaan.

Tehtävä liittyy LOPS15:ssä kurssin Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2) sisältöihin ”luonnon- ja ihmistieteellisiä, sekulaareja ja uskonnollisia, filosofisia ja populaarikulttuuriin kuuluvia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita” sekä ”erilaisia käsityksiä hyvästä elämästä sekä toisten ihmisten, eläinten ja ympäristön asemasta siinä”. LOPS03:ssa tehtävä liittyy kurssin Hyvä elämä (ET1) sisältöihin ”elämäkatsomus, elämäkatsomustieto, hyvä elämä, minuus, identiteetti” sekä ”ihmisen perustarpeita, maallisia ja uskonnollisia hyvän elämän malleja”.

3. Yksilö, yhteisö ja yhteiskunta (20 p.)

Tehtävän käsitteellisenä viitekehyksenä on Ferdinand Tönniesin erottelu yhteisön ja yhteiskunnan välillä. Sen nojalla on mielekäästä tarkastella yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten suhteiden merkitystä ihmiselle.

Yhteisöllisiä suhteita ovat esimerkiksi perhe- ja kaveruussuhteet, yhteiskunnallisia esimerkiksi työsuhteet tai

kansalaisuus valtiossa. Tehtävänannon kysymys koskee sitä, kummantyyppiset suhteet ovat ihmiselämässä perustavampia. Onko ihminen ensisijaisesti yhteiskunnassa elävä yksilö, vai onko ihmiselämässä tärkeämpää vuorovaikutus muiden kanssa?

Hyvässä vastauksessa kysymystä tarkastellaan kuvailevasta ja arvottavasta näkökulmasta. Suurin osa ihmisistä elää osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. Valtaosalla on ystäviä ja perhe tai suku. Lisäksi suurin osa asuu valtioissa, joissa on vähintään jonkinlainen oikeusjärjestelmä. Ottaen huomioon nämä tosiasiat vastauksessa on esitettävä perusteita, joiden mukaan yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia suhteita voi asettaa tärkeysjärjestykseen.

Voi esimerkiksi pitää ihmistä ensisijaisesti sosiaalisena ja solidaarisena olentona ja argumentoida, että yksilön minuus rakentuu toisten ihmisten tunnustamisen kautta. Voi myös painottaa inhimillistä kieltä ja kulttuuria yksilön muovaajina. Yksilö omaksuu kielen ja kulttuurin ennen kaikkea yhteisöllisissä suhteissaan. Tästä näkökulmasta yhteiskunnalliset suhteet ovat toissijaisia. Vaihtoehtoisesti voi korostaa yksilön vapauden ja henkilökohtaisten valintojen, kuten työn ja opintojen, merkitystä. Tältä kannalta yhteiskunnan rooli on merkittävä, sillä se mahdollistaa yksilöllisten pyrkimysten toteuttamisen. Näin ollen voisi ajatella, että yhteiskunnalliset suhteet olisivat perustavampia kuin yhteisölliset suhteet.

Vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi erilaisia poliittisia filosofioita ja ideologioita, kuten anarkismia, individualismia, kommunitarismia, liberalismia ja sosialismia, joissa suhtaudutaan eri tavoin yksilön asemaan yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Esimerkiksi anarkismi suhtautuu yhteiskuntaan kielteisesti yksilönvapauden vuoksi, mutta sen asenne yhteisöihin on myönteinen.

Hyvässä vastauksessa tarkastellaan jotain ihmisten vuorovaikutukseen elimellisesti liittyvää ilmiötä yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Hyvä esimerkki on työ. Onko ihminen työtä tekevä olentona ensisijaisesti yhteisöllinen vai yhteiskunnallinen olento? Tekeekö yksilö työtä itsensä vuoksi vai yhteisön hyvinvoinnin ja muilta saamansa arvostuksen vuoksi?

Vastaus tehtävään on essee, jossa pitää pohtia Tönniesin erottelua ja esimerkkejä käyttäen, ovatko yhteisölliset vai yhteiskunnalliset suhteet ihmiselle merkittävämpiä. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

5 pisteen vastauksessa kokelas esittää oman mielekkään näkemyksensä.

10 pisteen vastauksessa kokelas perustelee näkemyksensä ja havainnollistaa sitä ainakin yhdellä esimerkillä. Hän hyödyntää vastauksessaan Tönniesin erottelua.

15 pisteen vastauksessa kokelas perustelee näkemyksensä johdonmukaisesti ja selkeästi. Hän käsittelee aihetta monipuolisesti Tönniesin erottelun pohjalta ja antaa vähintään kaksi esimerkkiä.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan tarkastelemalla esimerkiksi historiallista siirtymää yhteisökeskeisyydestä kohti yhteiskuntakeskeisyyttä.

LOPS15:ssä ja LOPS03:ssa tehtävä liittyy kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) kohtaan ”ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys”.

4. Ihmisoikeudet ja kulttuurien moninaisuus (20 p.)

Ihmisoikeudet ovat kullekin ihmiselle hänen ihmisarvoonsa perustuvia luovuttamattomia ja yhtäläisiä oikeuksia. Esimerkiksi oikeus elämään, vapauteen ja turvallisuuteen ovat ihmisoikeuksia. Kukaan ihminen ei voi luovuttaa vapauttaan toiselle ihmiselle tai antaa lupaa surmata itseään. Kenenkään ihmisen henki tai vapaus ei ole toisen henkeä tai vapautta arvokkaampi. Ihmisoikeudet on määritelty YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa, joka hyväksyttiin vuonna 1948 YK:n yleiskokouksessa. On kiistanalaista, miten ihmisoikeudet voidaan perustella filosofisesti, mutta niiden katsotaan varsin yleisesti olevan perustavampia kuin kulttuuriset arvot ja käytänteet. Ihmisoikeudet ovat siis samat kaikkialla. Ihmisoikeuksia ei voi rikkoa vetoamalla kulttuuriin arvoihin ja käytänteisiin.

Jaakko Hämeen-Anttila hyväksyy edellä esitetyt lähtökohdat aineistona olevassa tekstissä. Hän väittää, että ihmisoikeudet ovat ensisijaisia suhteessa kulttuuriin arvoihin ja käytänteisiin. Ihmisoikeudet pätevät aina ja kaikkialla; ne eivät ole suhteellisia ja kulttuurisidonnaisia. Mikäli jotkin kulttuuriset käytänteet ovat ristiriidassa ihmisoikeuksien kanssa, kyseiset käytänteet saavat väistyä.

Hämeen-Anttila mainitsee esimerkkeinä tyttöjen ympärileikkaukset ja kunniaväkivallan. Hänen mukaansa ne eivät kuulu suomalaiseen kulttuuriin eikä niiden tulekaan kuulua. Näkemystä, jonka mukaan niiden ei tulekaan kuulua, voisi luontevasti perustella sillä, että ne loukkaavat ihmisoikeuksia. Ympärileikkauksiin ja kunniaväkivaltaan pitää näin suhtautua eri tavoin kuin ruokakulttuuriin, joka on erilainen eri maissa eikä uhkaa kenenkään ihmisoikeuksien toteutumista. Siksi ei ole perusteita vaatia, että maahanmuuttajien pitäisi muuttaa omaa ruokakulttuuriaan. Monikulttuurisuus on tässä mielessä hyväksyttävää.

Hämeen-Anttila pohtii, missä tilanteissa kulttuurisilla säännöillä on perusteltua rajoittaa ihmisen käytöstä. Yksi tällainen tapaus on vanhempien lapsilleen antama kasvatus. Saako vanhempi vaatia lapseltaan tietynlaista pukeutumista tai sukupuolista käyttäytymistä? Vapaus pukeutua haluamallaan tavalla ja vapaus harjoittaa sukupuolisuuttaan kuuluvat epäilemättä ihmisoikeuksien piiriin. Tämä ei silti tarkoita sitä, ettei vanhemmilla ole oikeutta ja velvollisuutta kasvattaa lapsiaan, tai sitä, että yksilö saisi pukeutua tai harjoittaa sukupuolisuuttaan miten hyvänsä. Vähintäänkin toisten yksilöiden vastaavia oikeuksia ja vapauksia on kunnioitettava. Ei ole kuitenkaan helppoa määrittää täsmällisesti, missä yksilön oikeuksien ja vapauksien rajat kulkevat kussakin tapauksessa suhteessa kulttuurisesti määritettäviin rajoituksiin.

Vastaus tehtävään on essee, jossa pitää selittää, mitä ovat ihmisoikeudet, ja pohtia ihmisoikeuksien suhdetta kulttuuriin arvoihin ja käytänteisiin aineistoa hyödyntäen. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

5 pisteen vastauksessa kokelas mainitsee vähintään yhden ihmisoikeuksille yhteisen piirteen tai antaa ainakin kaksi esimerkkiä ihmisoikeuksista. Hän tekee jonkin huomion ihmisoikeuksien suhteesta kulttuuriin arvoihin ja käytänteisiin.

10 pisteen vastauksessa kokelas selittää kahta ihmisoikeuksille yhteistä piirrettä ja antaa esimerkin ihmisoikeudesta tai vaihtoehtoisesti antaa ainakin kolme esimerkkiä erilaisista ihmisoikeuksista. Hän pohtii aineistoa hyödyntäen ihmisoikeuksien suhdetta kulttuuriin arvoihin ja käytänteisiin.

15 pisteen vastauksessa kokelas selittää johdonmukaisesti ja monipuolisesti ihmisoikeuksien yhteisiä piirteitä ja antaa esimerkkejä ihmisoikeuksista. Hän pohtii johdonmukaisesti ja monipuolisesti ihmisoikeuksien suhdetta kulttuuriin arvoihin ja käytänteisiin sekä hyödyntää vastauksessaan aineistoa.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan esimerkiksi käsittelemällä aineistoa laajemmin jotakin ajankohtaista ihmisoikeuksista käytyä keskustelua tai kuvaamalla ihmisoikeuksien historiaa.

LOPS15:ssä tehtävä liittyy kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) sisältöön ”ihmisoikeudet” ja kurssin Kulttuurit katsomuksen muovaajina (ET4) sisältöön ”monikulttuurisuus ja globaali kulttuuri sekä niiden erilaiset katsomukselliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset”. LOPS03:ssa tehtävä liittyy kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) sisältöön ”ihmisoikeudet” ja kurssin Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4) sisältöön ”elämä monikulttuurisessa yhteiskunnassa”.

5. Eksistentialismi (20 p.)

Eksistentialismi oli yksi merkittävimmistä 1900-luvun filosofisista ja kaunokirjallisista suuntauksista. Jean-Paul Sartre otti käyttöön termin ”eksistentialismi” kuvatakseen sillä omaa ajatteluaan, mutta myös monia muita filosofejä ja kirjailijoita on luonnehdittu eksistentialisteiksi.

5.1. (10 p.)

Sartren eksistentialismin mukaan ihmisen olemassaolo edeltää hänen olemustaan. Tämä tarkoittaa sitä, ettei ihmisellä ole ennalta määrättyä olemusta, päämäärää tai tarkoitusta elämälleen. Kunkin ajatukset, pyrkimykset ja teot määrittävät joka hetki sen, mitä hän on. Ei esimerkiksi ole mitään korkeampaa voimaa, kuten Jumalaa, joka olisi päättänyt, mikä on ihmisen kohtalo, millainen hän on tai millainen hänen pitäisi olla. Tästä syystä ei myöskään voi määrittellä, mikä ihminen on, ja siksi ihmisluontoakaan ei ole. Kaiken tämän nojalla ihminen on radikaalisti vapaa: hän on täysin vapaa valitsemaan, mitä tekee, ja näin ollen hän on vastuussa teoistaan. Samoin kuin ihminen on vapaa ja pakotettu valitsemaan itsensä, hänen on myös valittava arvonsa, joiden mukaan elää. Lopulta jokainen määrittelee itse, mitä hän pitää tärkeänä ja merkityksellisenä.

Vastaus kohtaan 5.1. on essee, jossa pitää eritellä, mitä Sartre tekstikatkelmassa väittää ihmisluonnosta ja miten hän perustelee väitteensä. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

3 pisteen vastauksessa kokelas osoittaa ymmärtäneensä, millainen Sartren käsitys ihmisluonnosta on.

5 pisteen vastauksessa kokelas esittelee Sartren käsitystä ihmisluonnosta ja sen perusteita pääpiirteissään oikein.

8 pisteen vastauksessa kokelas erittelee johdonmukaisesti, selkeästi ja perusteellisesti Sartren käsitystä ihmisluonnosta ja hänen sille esittämiään perusteita.

5.2. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa voi tarkastella Sartren eksistentialismia kohdan 5.1. aineiston varassa tai sitten jotakin muuta eksistentialismin muotoa. Eksistentialismiin sisältyvää käsitystä merkityksellisestä elämästä ei tarvitse tuntea aineistoa laajemmin, mutta sitä voidaan pitää ansiona. Hyvässä vastauksessa voi valaista

eksistenttialistista käsitystä merkityksellisestä elämästä vertaamalla sitä johonkin sille vastakkaiseen näkemykseen. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset teistiset kannat, joihin sisältyy tyypillisesti oletus ihmisen olemuksesta. Sartren eksistenttialismin mukaan ei ole mitään tuonpuoleista, kuolemanjälkeistä elämää. Siispä jonkin uskonnon moraalikoodiston seuraaminen ikuisen elämän toivossa perustuu Sartren näkökulmasta itsepetokseen.

Sartren eksistenttialismi eroaa luonnollisesti myös ei-teistisistä käsityksistä, joissa ihmisillä oletetaan olevan jonkinlainen olemus. Joku voi esimerkiksi väittää, että biologia määrittää ihmisluonnon ja että biologisista syistä ihmisen pitäisi tai olisi hyvä toimia jollain tietyllä tavalla. Sartren eksistenttialismi kieltää, että biologia voisi tällä tavalla määrittää, mikä on ihmisille hyvää tai merkityksellistä.

Eksistenttialismissa elämän merkityksellisyys ymmärretään tyypillisesti elämisenä omien arvojen mukaan. Tähän viitataan autenttisuudella ja sen puutteeseen vastaavasti epäautenttisuudella. Sartre varoittaa esimerkiksi niin sanotusta huonosta uskosta, joka on usein esteenä sille, että yksilö voisi elää autenttista elämää. Huono usko on eräänlaista itsepetosta.

Huono usko voi ilmetä muun muassa siten, että yksilö uskottelee itselleen, ettei olisi voinut toimia toisin tai että valinnanmahdollisuudet olivat todellista merkittävästi rajallisemmat. Yksilö pettää itseään esimerkiksi silloin, jos hän toimii jonkun toisen ihmisen päätöksen tai käskyjen mukaisesti ja ajattelee, ettei siksi olisi voinut tehdä toisin. Sartren mukaan jokainen kuitenkin itse valitsee, seuraako muita vai ei. Tällaisissa tilanteissa huono usko johtuu pelosta ja radikaalista vapaudesta seuraavan vastuun mukanaan tuomasta ahdistuksesta.

Epäautenttinen elämä voi ilmetä myös siten, että yksilö ei suostu hyväksymään valintatilanteessa vallitsevia tosiasiallisia rajoitteita. Vaikka ihminen on ehdottoman vapaa, se ei tarkoita sitä, että hän pystyisi tekemään mitä tahansa. Ihminen ei voi esimerkiksi lentää ilman apuvälineitä tai toteuttaa mitä tahansa toivomuksiaan vain sormia napsauttamalla.

Sartre ilmaisee itseään usein ikään kuin mikä tahansa teko tai päätös olisi autenttinen, kunhan tekijä tai päättäjät ymmärtää toimintansa vapauden ja vastuunsa siitä. Sartre kuitenkin pitää toisten ihmisten sortamista ja hyväksikäyttöä aina epäautenttisina olemisen tapoina. Tästä johtuen Sartre käytti suuren osan elämästään yhteiskunnan sortavien rakenteiden kritisoimiseen ja pyrkimykseen muuttaa niitä.

Vastaus kohtaan 5.2. on essee, jossa pitää pohtia, mikä eksistentialismin mukaan tekee ihmiselämän merkitykselliseksi. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

3 pisteen vastauksessa kokelas esittää näkemyksen elämän merkityksellisyydestä eksistentialistisessa viitekehyksessä.

5 pisteen vastauksessa kokelas esittää jonkin perustellun näkemyksen siitä, millaista merkityksellinen elämä on tai ei ole eksistentialistisessa viitekehyksessä.

8 pisteen vastauksessa kokelas perustelee johdonmukaisesti ja selkeästi näkemyksensä, käsittelee aihetta monipuolisesti ja vertaa eksistentialismia johonkin sen kanssa ristiriidassa olevaan maailmankuvaan, kuten teismiin tai essentialismiin.

LOPS15:ssä tehtävä liittyy kurssin Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2) kohtiin ”luonnon- ja ihmistieteellisiä, sekulaareja ja uskonnollisia, filosofisia ja populaarikulttuuriin kuuluvia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita” ja ”identiteetti, elämänvalinnat ja elämänhallinnan keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys”. LOPS03:ssa tehtävä liittyy kurssin Hyvä elämä (ET1) kohtiin ”hyvä elämä: maallisia ja uskonnollisia hyvän elämän malleja”, ”ihmisen yksilöllisen olemassaolon peruskysymykset: vapaa tahto ja valinnat” ja ”identiteetin muodostaminen ihmisen elämänkaaren aikana sekä eettiset valinnat eri elämänvaiheissa”.

6. Ajattelun kehitys (20 p.)

Antropologi James Frazer on yksi antropologian klassikoista. Hän edusti evolutionismiksi kutsuttua näkemystä, jonka mukaan kulttuurit kehittyvät omien kehityslakiensa mukaisesti yksinkertaisemmista kohti monimutkaisempia. Kulttuurien väliset erot selittyvät Frazerin mukaan eri kehitysvaiheilla. Hän näki tieteellistä tutkimusta harjoittavien läntisten kulttuurien saavuttaneen ihmiskunnassa korkeimman kehitystason. Frazer on saanut innoitusta teoriaansa Darwinin evoluutiobiologiasta, mutta hän ymmärtää kulttuurievoluution eri tavoin kuin Darwin biologisen evoluution. Frazerin mukaan kulttuurievoluutio ei ole niinkään sopeutumista ympäristöön (kuten Darwin ajatteli biologisesta evoluutiosta), vaan sillä on suunta kohti korkeampaa elämänmuotoa.

Hyvässä vastauksessa Frazerin ajattelua ei tarvitse tuntea tehtävänantoa laajemmin. Frazerin näkemystä ei esimerkiksi tarvitse nimetä evolutionismiksi, mutta sitä pidetään ansiona. Vastauksessa on olennaista pohtia, kehittykö ihmiskunnan ajattelu magiasta uskonnon kautta tieteeseen ja mitä evoluutio kulttuurin piirissä voisi tarkoittaa. Kulttuurievoluution käsitteen kriittinen erittely on ansio.

Frazeriläistä evolutionismia ei pidetä enää tieteellisesti uskottavana teoriana kulttuurien kehityksestä. Ei ole empiiristä näyttöä siitä, että primitiivisiksi kutsutut kulttuurit, kuten Amazonin sademetsien kulttuurit, kehittyisivät omalakisesti kohti tieteellis-teknologista elämänmuotoa. Kulttuurit kehittyvät nykysäilyksen mukaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja kontakteissa toisiin kulttuureihin. Hyödykkeitä, teknologisia innovaatioita ja kieltä vaihdetaan tai lainataan puolin ja toisin. Tällaisella kehityksellä ei ole mitään yhtä kehityssuuntaa. Kehitystä säätelevät pikemminkin käytännölliset tarpeet ja olosuhteissa tapahtuvat muutokset.

Vastaus tehtävään on essee, jossa tulee pohtia kriittisesti, pitääkö Frazerin käsitys ihmiskunnan ajattelun kehityksestä paikkansa. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

5 pisteen vastauksessa kokelas tekee joitakin huomioita maagisesta, uskonnollisesta ja tieteellisestä ajattelusta tai eri kulttuurien kehityksestä.

10 pisteen vastauksessa kokelas pohtii, miten Frazerin näkemys selittäisi eri kulttuurien kehitystä. Kokelas esittää jonkin kriittisen huomion Frazerin näkemyksestä.

15 pisteen vastauksessa kokelas pohtii johdonmukaisesti ja monipuolisesti, miten Frazerin näkemys selittäisi eri kulttuurien kehitystä. Kokelas päätyy pohdintansa perusteella kyseenalaistamaan Frazerin näkemyksen ja esittää joitakin huomioita vaihtoehtoisesta näkemyksestä.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan esimerkiksi suhteuttamalla Frazerin näkemyksen kulttuurievoluutiosta käytyyn uudempaan keskusteluun. Hän voi myös vertailla yksityiskohtaisemmin ajattelun kehitystä eri kulttuureissa ja sitä kautta kyseenalaistaa käsityksen, jonka mukaan kehitys kulkisi vääjäämättä kohti tiedettä.

Tehtävä liittyy LOPS15:ssä kurssin Teknologia, maailmankatsomukset ja ihmiskunnan tulevaisuus (ET6) sisältöön ”ihmislajin evoluutio ja kulttuurievoluutio” ja LOPS03:ssa kurssin Maailmankuva (ET2) sisältöön ”länsimaisen maailmankuvan murrokset”.

Osa II

7. Lisätty todellisuus (30 p.)

Tehtävän aineistona on katkelma scifi-lyhytelokuvasta ”Sight”. Elokuva sijoittuu tulevaisuuteen, jossa lisätyn todellisuuden (*augmented reality*) teknologia on tullut kaikkien ihmisten käyttöön. Elokuvan molemmilla henkilöillä, miehellä ja naisella, on ”älypiilolinssit”, joita he käyttävät eri tavoin. Miehen toiminta vaikuttaa naisen reaktiosta päätellen varsin paheksuttavalta.

7.1. (15 p.)

Tehtävän aineisto esittää tilanteen, jossa mies ja nainen tapaavat ensimmäisillä treffeillä. Uuden teknologian avulla nainen kommunikoi huomaamatta ystäviensä kanssa, kun taas mies seuraa deittisovelluksen antamia ohjeita. Kenties luontevin tapa pohtia teknologian vaikutusta on verrata aineiston esittämää tilannetta aikaan, jolloin mitään vastaavaa teknologiaa ei vielä ollut, tai nykyhetkeen, jolloin puhelin toimii osittain samalla tavalla kuin aineiston älylinssit. Puhelimen käyttö ei tietenkään onnistu huomaamatta kuten piilolinssien, mutta usein puhelin kuitenkin tuo teknologian ja sitä kautta muut ihmiset keskelle intiimiä sosiaalista kanssakäymistä. Hyvässä vastauksessa ”luonnollista” sosiaalista kanssakäymistä ei tarvitse pitää parempana kuin videossa esitettyä, mutta lisätyn teknologian ja uudenlaisten sovellusten käyttöä arvioidaan myös kriittisesti.

Hyvässä vastauksessa voidaan esimerkiksi pohtia, ruokkiiko kyseinen teknologia epäluuloa ja varauksellisuutta uusissa vuorovaikutustilanteissa. Se saattaa nimittäin tehdä meidät epävarmaksi siitä, mitä toinen juuri nyt tekee ja miten hän näkee käsillä olevan tilanteen. Samoin jatkuva tiedonhaku voi antaa meille vahvoja ennakkokäsityksiä muista ihmisistä, jolloin emme ole enää välttämättä niin avoimia uusille ihmissuhteille. Jos lokeroimme keskustelukumppanimme tiettyyn tyyppiin ja ihmisryhmään hänen taustansa perusteella, emme suo itsellemme mahdollisuutta tutustua häneen vähitellen ja kenties huomata, ettei hän olekaan sellainen ihminen kuin taustatiedoista voisi päätellä. Teknologia ei näin välttämättä anna oikeaa kuvaa uudesta kumppanista eikä edes itsestämme, koska aivan uudenlainen ihmissuhde saattaa tuoda meistä esiin sellaisia puolia, joita älylaitteet eivät voi aiemman toimintamme perusteella päätellä.

Vastapainoksi on hyvä tarkastella myös teknologian oletettuja hyviä vaikutuksia. Hyvässä vastauksessa korostuu kyky argumentoida ja pohtia asiaa monipuolisesti.

Vastaus tehtävään on essee, jossa pitää pohtia aineistoa hyödyntäen, mitä vaikutuksia älypiilolinssien käytöllä voi olla uusien ihmissuhteiden syntymiseen. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllämainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

4 pisteen vastauksessa kokelas esittää aineiston pohjalta ymmärrettävän näkemyksen teknologian vaikutuksista uusien ihmissuhteiden syntymiseen.

8 pisteen vastauksessa kokelas esittää aineiston pohjalta uskottavan ja perustellun näkemyksen teknologian vaikutuksista uusien ihmissuhteiden syntymiseen.

12 pisteen vastauksessa kokelas esittää monipuolisen ja johdonmukaisen näkemyksen uusien teknologioiden vaikutuksista uusien ihmissuhteiden syntymiseen.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan yhdistämällä näkemyksensä esimerkiksi nykytieteen kehitykseen tai science fictioniin.

7.2. (15 p.)

Lisätyn todellisuuden teknologia on hyvin moniulotteinen ilmiö, ja siihen liittyy sekä positiivisia että negatiivisia puolia. Hyvässä vastauksessa korostuu erilaisten näkökulmien hahmottaminen sekä kyky perustella omat näkemykset. Koska aineisto esittää teknologian vaikutuksen negatiivisessa valossa, on kenties luontevaa lähestyä kysymystä enemmän dystooppisen tulevaisuuden näkökulmasta. Mahdollisia näkökulmia arviointiin voivat olla jo edellä mainitun epäluulon lisäksi esimerkiksi yksityisen alueen jatkuva kaventuminen ja yksityisyyden suojan mureneminen. Samoin julkisen vallan tai yksityisten yritysten mahdollisuus kasvattaa kontrollia uusimpien teknologioiden avulla voidaan nähdä huolestuttavana kehityksenä.

Hyvässä vastauksessa on luontevaa pohtia myös uuden teknologian tarjoamia positiivisia mahdollisuuksia, kuten erilaisten vammojen kanssa elämisen helpottuminen sekä uudenlaiset tavat kommunikaatioon. Google-kääntäjän tapaiset laitteet saattavat tehdä kommunikaation mahdolliseksi yli kaikkien kielimuurien

ja tuoda eri kulttuurit lähemmäksi toisiaan. Lisäksi uusi teknologia tarjoaa mahdollisuuksia kehittää monien alojen, kuten ilmailun ja lääketieteen, koulutusta ja harjoittelua.

Kysymykseen liittyy myös uusien teknologioiden laajempi ja kenties epämääräisempi vaikutus tapaamme elää ja ymmärtää sosiaalinen kanssakäyminen ja ihmisenä oleminen. Jos koko todellisuus hahmotetaan erilaisten teknisten apuvälineiden kautta, herää kysymys, mitä tapahtuu ihmisten yhteisille kokemuksille. Kenties todellisuus jäsentyy yksilön valitseman teknologian mukaan jokaiselle eri tavalla. Tällöin yhteisesti jaettu todellisuus menettää vähitellen merkitystään.

Vastaus kohtaan 7.2. on essee, jossa pitää arvioida, mitä myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia ihmisten elämään lisätyllä todellisuudella ja sen kaltaisilla uusilla teknologian muodoilla voi olla. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

4 pisteen vastauksessa kokelas esittää ymmärrettävän arvion uusien teknologioiden mahdollisista vaikutuksista ihmisten elämään.

8 pisteen vastauksessa kokelas esittää perustellun ja esimerkkien tukeman arvion uusien teknologioiden mahdollisista vaikutuksista ihmisten elämään.

12 pisteen vastauksessa kokelas esittää monipuolisen ja johdonmukaisen arvion uusien teknologioiden mahdollisista vaikutuksista ihmisten elämään. Vastauksessa arvioidaan sekä hyötyjä että haittoja.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää arviotaan esimerkiksi liittämällä sen teknologian historialliseen kehitykseen ja siitä seuranneisiin muutoksiin ihmisten elämässä.

LOPS15:ssä tehtävä liittyy kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) sisältöön ”yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat sekä niiden kriittinen potentiaali: ihanteet ja kauhukuvat nykyisyyden suurennuslaseina ja toiminnan motivoijina” sekä kurssin Teknologia, maailmankatsomukset ja ihmiskunnan tulevaisuus (ET6) sisältöihin ”Prometheusmyytistä teknoutopioihin ja -dystopioihin, ihmisen suhde valistuksen ideaaleihin ja teknologiseen kehitykseen” ja ”tulevaisuuden tutkimus, tekoäly, humanismi, transhumanismi ja niiden kritiikit tieteen uusimpien tulosten valossa”. LOPS03:ssa tehtävä liittyy kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) sisältöön ”ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, yksityinen ja julkinen”.

8. Uskonnonvapaus (30 p.)

Ajatuksen-, uskonnon- ja omantunnonvapaus on ihmisoikeus. Katriina Pajarin artikkeli ”Kiinan pimeä reuna” (aineisto 8. A) osoittaa, että Xinjiangin maakunnan uiguurivähemmistön keskuudessa tämä oikeus ei toteudu.

8.1. (15 p.)

Tehtävänanto ohjaa tekemään oman tulkinnan siitä, mitkä ovat uskonnonvapauden vähimmäisvaatimukset. On hyvä huomata, että uskonnonvapaus koskee myös vapautta olla tunnustamatta mitään uskontoa tai ideologiaa. Hyvässä vastauksessa hyödynnetään yhtäältä aineiston kuvaamia uskonnonvapauden rikkomuksia, toisaalta YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 18. pykälää. Kyseisen pykälän sanamuotoa ei tarvitse muistaa, mutta pykälän pääsisältö oletetaan tunnetuksi lukion elämäntutkimustiedon opetussuunnitelman perusteella. Pykälä takaa yksilön vapauden tunnustaa tai olla tunnustamatta uskontoa, vapauden vaihtaa uskontoa sekä vapauden ilmaista uskoaan yksin tai yhdessä julkisesti ja yksityisesti. Tähän viimeiseksi mainittuun vapauteen sisältyy yksilön oikeus kokoontua yhteen toisten uskovien kanssa, toimittaa hartausmenoja sekä opettaa uskoa.

Uskonnonvapauden vähimmäisvaatimukset on mahdollista ymmärtää perustellusti eri tavoin. Hyvässä vastauksessa voidaan esittää vaatimusten lankeavan yksiin edellä mainitun 18. pykälän kanssa. Vaihtoehtoisesti voidaan argumentoida, että minimivaatimukset ovat suppeammat kuin siinä esitetyt tai jopa laajemmat, joskin tällainen tulkinta on poikkeuksellinen ja vaatii erityisen hyvät perusteet. Joka tapauksessa hyvässä vastauksessa esitetään vankat perustelut minimivaatimuksille.

Ei ole itsestään selvää, että uskonnonvapauden tulee sisältää välttämättä oikeus ilmaista ja harjoittaa uskoa julkisesti, esimerkiksi käyttää uskoa ilmaisevia tunnuksia tai vaatekappaleita julkisilla paikoilla, kuten työpaikalla tai koulussa, tai soittaa kirkonkelloja tai kaiuttaa rukouskutsu kuuluvasti koko kaupungille. Vaikuttaa kuitenkin perustellulta, että uskonnonvapauden tulisi sisältää vähintäänkin oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhteisöön sekä harjoittaa tai olla harjoittamatta uskoa, jos se ei loukkaa toisten ihmisten vastaavaa vapautta. Tästä näkökulmasta Kiinan viranomaisten käytäntö siirtää uiguureja uudelleen koulutusleireille ja pakottaa heidät tunnustamaan kommunistista puolueuskontoa on räikeä loukkaus uskonnonvapauden vähimmäisvaatimuksia vastaan.

Vastaus kohtaan 8.1. on essee, jossa pitää esittää aineistoa hyödyntäen perusteltu näkemys siitä, mitkä ovat uskonnonvapauden vähimmäisvaatimukset, ja arvioida niiden toteutumista nyky-Kiinassa. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

4 pisteen vastauksessa kokelas esittää ainakin yhden uskonnonvapauden vähimmäisvaatimuksen, jonka hän perustelee vakuuttavasti, ja tekee jonkin huomion kyseisen vaatimuksen toteutumisesta nyky-Kiinassa.

8 pisteen vastauksessa kokelas esittää ainakin kaksi hyvin perusteltua uskonnonvapauden vähimmäisvaatimusta ja arvioi niiden toteutumista nyky-Kiinassa. Hän hyödyntää perusteluissaan aineistoa.

12 pisteen vastauksessa kokelas määrittää uskonnonvapauden vähimmäisvaatimukset johdonmukaisesti ja monipuolisesti argumentoiden sekä arvioi niiden toteutumista nyky-Kiinassa uskottavasti. Hän hyödyntää monipuolisesti aineistoa ja YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 18. pykälää.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan esimerkiksi tarkastelemalla jotakin ajankohtaista tai historiassa käytyä keskustelua uskonnonvapaudesta.

8.2. (15 p.)

Perusvapauksien rajoittaminen vaatii vankat perusteet. Hyvässä vastauksessa asiaa on luontevaa tarkastella esimerkkien valossa. Kokelas voi hyödyntää vastauksessaan aineistoa, mutta sitä ei edellytetä tehtävänannossa. Aineiston perusteella Kiinan viranomaiset rajoittavat uiguurien uskonnonvapautta sen vuoksi, että he tulkitsevat uiguurien lietsovan separatismia, terrorismia ja ääriajattelua ja uhkaavan siten yhteiskuntajärjestystä. Yleisesti pidetään oikeutettuna, että valtiovalta rajoittaa terroristien vapautta yhteiskuntarauhan turvaamisen nimissä. Uiguurien tapauksessa ei ole kuitenkaan selvää, että koko vähemmistökansa olisi todellinen turvallisuusuhka. Kyse on aineiston perusteella pikemminkin yksittäisistä uiguureista kuin koko kansasta.

Kiinan viranomaiset pyrkivät tukahduttamaan uiguurien uskon kenties siksi, että sen otaksutaan olevan tärkeä osa uiguurien itseidentiteettiä. Jos viranomaisten tarkoituksena on yhtenäistää Kiinan alueella asuvia kansoja kulttuurisesti ja juurruttaa kommunistisen puolueen virallista ideologiaa, on varsin johdonmukaista pyrkiä hävittämään ”vieraat” uskonnot, kuten islam ja kristinusko. Länsimaisesta, liberalistisesta näkökulmasta on helppo todeta, ettei monokulttuurisuus voi olla minkään yhteiskunnan etu, sillä kaikki suuret yhteiskunnat ovat luonnostaan monikulttuurisia: kussakin yhteiskunnassa on erilaisista

kulttuuritaustoista tulevia ryhmiä, jotka ovat useimmiten oppineet elämään rauhanomaisesti rinnakkain. Siksi erojen hävittäminen väkivaltaisesti jättäisi todennäköisesti arpia, jotka voivat aueta jossain myöhemmässä vaiheessa. Kiinan viranomaisten voi siis ajatella toimivan vastoin omaa etuaan. Siten Kiinalla tuskin on oikeutta rajoittaa uiguurien uskonnonvapautta.

Yleisemmällä tasolla voi todeta, että käsitys yksilön ja yhteiskunnan välisestä suhteesta vaikuttaa ratkaisuun siitä, saako ihmisen perusvapauksia rajoittaa yhteiskunnan oletetun edun perusteella. Liberalistisessa ajatteluperinteessä lähdetään siitä, että yksilö on ensisijainen suhteessa yhteiskuntaan. Siitä näkökulmasta yhteiskunnan etu ei voi mennä yksilön edun edelle: yksilön perusvapauksia saa rajoittaa vain, mikäli se turvaa näiden perusvapauksien toteutumisen. Sitä vastoin sosialistisessa ajatteluperinteessä yhteisön etu menee yksilön edun edelle ja yksilön perusvapauksia saa rajoittaa muillakin perusteilla kuin yksilön edun toteutumisella.

Vastaus kohtaan 8.2. on essee, jossa pitää pohtia, saako ihmisen perusvapauksia rajoittaa yhteiskunnan oletetun edun nimissä. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

4 pisteen vastauksessa kokelas tekee joitakin huomioita siitä, saako ihmisen perusvapauksia rajoittaa yhteiskunnan oletetun edun nimissä.

8 pisteen vastauksessa kokelas tarkastelee joitakin esimerkkejä perusvapauksien rajoittamisesta ja tekee yleisempiä huomioita siitä, saako ihmisen perusvapauksia rajoittaa yhteiskunnan oletetun edun nimissä.

12 pisteen vastauksessa kokelas pohtii monipuolisesti ja yleisellä tasolla, saako ihmisen perusvapauksia rajoittaa yhteiskunnan oletetun edun nimissä. Hän käyttää tarkastelunsa tukena valaisevia esimerkkejä.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan esimerkiksi tarkastelemalla sitä, miten eri tavoin perusvapauksiin kohdistuviin rajoituksiin suhtaudutaan liberalistisessa ja sosialistisessa ajattelutraditiossa.

Tehtävä liittyy LOPS15:ssä kurssin Yksilö ja yhteisö (ET3) sisältöön ”ihmisoikeudet, uskonnon- ja omantunnon vapaus” ja LOPS03:ssa saman kurssin sisältöön ”ihmisoikeudet”.

9. Vedenpaisumus (30 p.)

Vanhassa testamentissa Nooan tarinassa Jumala rankaisee vedenpaisumuksella ihmiskuntaa sen pahuudesta mutta pelastaa hurskaan Nooan perheineen. Darren Aronofskyn ohjaama *Noah*-elokuva (2014) tulkitsee Nooan hahmon uudelleen ja asettaa hänet pohtimaan ihmislajin säilymisen moraalista oikeutusta myös nykyajan kannalta relevantista näkökulmasta.

9.1. (10 p.)

Vanhan testamentin tarinassa Nooasta koko muu ihmiskunta on turmeltunut; vain Nooa on hurskas eli Jumalalle kuuliainen ja siksi hän saa säästyä Jumalan määräämältä ankaralta rangaistukselta, käytännössä kuolemantuomiolta. Tarinassa ei taustoiteta laajemmin Nooan tai hänen sukunsa elämää. Hänet esitetään idealisoiden ainoaksi oikeamieliseksi, joka on Jumalalle mieliksi ja jonka nuhteettomuus pelastaa myös hänen lähisukulaisensa. Kuvaus Nooasta ei vaikuta kovin realistiselta.

Darren Aronofskyn tulkinta Nooasta poikkeaa merkittävästi Vanhan testamentin antamasta kuvasta. Aronofskyn Nooa on syntinen siinä missä muutkin ihmiset. Hän ei omasta mielestään ansaitse Jumalan pelastusta. Hänen mukaansa ”pahuus on meissä kaikissa”. Voi tulkita, että oikeamielisimmilläkkin ihmisillä, kuten Nooalla, on pimeät puolensa, jotka voivat ottaa vallan heikolla hetkellä. Vaikka ihminen olisikin Jumalan luoma ja sellaisena hyvä, ihmisen luontoon kuuluu erottamattomasti myös taipumus pahaan. Näin ymmärrettynä Nooa ansaitsee rangaistuksen samoin kuin muutkin syntiset. Hän saattaa olla elämässään onnekkaampi kuin toiset, ja siksi hän on onnistunut elämään nuhteettomammin. Hän ei kuitenkaan ole luonnoltaan yhtään sen parempi kuin toiset.

Hyvässä vastauksessa aineistoa koskevaa tulkintaa syvennetään esimerkiksi taustoittamalla Nooan tarinaa Vanhan testamentin ihmiskäsityksellä yleisesti. Vanhan testamentin ihmiskäsitys perustuu oletukseen, että Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen, viljelemään ja varjelemaan muuta luomakuntaa. Siitä huolimatta ihminen ei ole Jumalan tavoin läpeensä hyvä. Tämä johtuu siitä, että ihmisellä on vapaa tahto ja hän voi siksi toimia vastoin Jumalan tahtoa eli tehdä syntiä. Tästä kerrotaan Vanhan testamentin syntiinlankeemuskertomuksessa, jossa Aatami ottaa vaimonsa Eevan tarjoaman hedelmän hyvän ja pahan tiedon puusta. Tämän seurauksena Jumala karkottaa heidät paratiisista. Heidän jälkeläisensä, kuten Nooa, eivät ole luonnoltaan heitä parempia, vaikka voisivatkin elää enimmäkseen Jumalan tahdon mukaisesti. Aronofsky painottaa selvästi tätä Nooan erehtyvistä puolista.

Hyvässä vastauksessa voidaan päätyä perustellusti myös tulkintaan, jonka mukaan Vanhan testamentin ja Aronofskyn esittämät ihmiskäsitykset ovat pohjimmiltaan samanlaiset. Vastauksessa tuodaan kuitenkin esiin edellä esitettyjä eroja.

Vastaus kohtaan 9.1. on essee, jossa pitää tulkita ihmiskäsityksiä teksti- ja videokatkelmassa. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

3 pisteen vastauksessa kokelas tekee joitakin huomioita kummankin aineiston ihmiskuvasta.

5 pisteen vastauksessa kokelas osoittaa tunnustaneensa aineistoissa ihmiskäsitysten kannalta relevantit piirteet ja tulkitsee niitä.

8 pisteen vastauksessa kokelas tulkitsee johdonmukaisesti ja monipuolisesti aineistojen ilmentämiä ihmiskäsityksiä.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää vastaustaan esimerkiksi taustoittamalla Nooan tarinaa Vanhan testamentin ihmiskäsityksellä yleisesti.

9.2. (20 p.)

Tieteellinen tutkimus on osoittanut, että ihmisen toiminta on vaikuttanut nykyiseen ilmastonmuutokseen. On kuitenkin eri asia väittää, että ilmastonmuutos johtuu ihmisen pahuudesta. Tämä on katsomuksellinen väite, joka vaatii erilaiset perustelut kuin tieteelliset väitteet.

Vanhan testamentin kertomuksen mukaan vedenpaisumus oli Jumalan rangaistus ihmisille heidän pahuutensa tähden. Uskonnollinen fundamentalisti saattaisi ajatella vastaavasti, että ilmastonmuutos on Jumalan säätämä rangaistus nykyihmisille heidän itsekkyytensä ja ahneutensa vuoksi. Tämä selitys nojaa uskonnolliseen maailmankuvaan. Sen mukaan Jumala on aktiivinen toimija, joka voi vaikuttaa suoraan tai välillisesti tapahtumien kulkuun. Uskonnollisen maailmankuvan viitekehyksessä tarina Nooasta voi auttaa ymmärtämään ilmastonmuutosta.

Tieteellisen maailmankuvan viitekehyksessä luonnollisia tapahtumia, mukaan lukien ihmisen aiheuttamat tapahtumat, ei selitetä viittaamalla Jumalan toimiin. Siksi sen nojalla ei voida ajatella, että ilmastonmuutos olisi Jumalan säätämä rangaistus nykyihmiselle tai että se ylipäätään olisi minkäänlainen rangaistus.

Ilmastonmuutos on luonnonilmiö, jolla ei sinänsä ole mitään merkitystä. Vasta ihmisen sille antama tulkinta tekee siitä merkityksellisen, ”rangaistuksen”, jos niin halutaan tulkita. Joka tapauksessa ilmastonmuutos vaikuttaa olevan epätoivottu seuraus ihmisten omasta toiminnasta, joka ylittää luonnon kestävyys. Se on siis tavallaan seurausta ihmisen pahuudesta ja ihminen joutuu kärsimään tuon pahuuden seuraukset nahoissaan. Hän ei pääse pakenemaan toimintansa seurauksia. Kukaan ihminen ei ole syytön, eivät edes nykypäivän nooat, sillä kukin on saanut nauttia luonnonvarojen liiallisen käytön hyödyistä. Näin voisi ajatella, että Aronofskyn tulkinta auttaisi ymmärtämään ilmastonmuutosta ”rangaistuksena” ihmisen pahuudesta.

Vaihtoehtoisen selityksen mukaan ilmastonmuutos ei johdu ihmisen pahuudesta, vaan tietämättömyydestä. Näin ajatellen ilmastonmuutoksen voisi selittää olevan ihmisen toiminnan ennalta arvaamaton seuraus. Jos olisimme tienneet, miten vahingolliset seuraukset hiilidioksidipäästöillä on, olisimme vähentäneet päästöjä ajoissa, jolloin nykytilanteeseen ei kenties olisi jouduttu.

Hyvässä vastauksessa selvennetään sitä, mitä tarkoitetaan ihmisen pahuudella. Tämä tehtävänannon ilmaus on monitulkintainen. Voidaan myös perustellusti kiistää, että ihminen olisi paha missään olemuksellisessa mielessä.

Vastaus kohtaan 9.2. on essee, jossa pitää pohtia, onko nykyistä ilmastonmuutosta mielekästä selittää ihmisen pahuudella. Vastauksen pisteityksessä kaikki yllä mainitun arviointitaulukon ulottuvuudet tulee ottaa huomioon.

5 pisteen vastauksessa kokelas esittää joitakin huomioita siitä, onko nykyistä ilmastonmuutosta mielekästä selittää ihmisen pahuudella.

10 pisteen vastauksessa kokelas pohtii sekä myönteistä että kielteistä vastausta kysymykseen.

15 pisteen vastauksessa kokelaan pohdinta on johdonmukaista ja monipuolista. Kokelas erottaa erilaisia tulkintoja ihmisestä ilmastonmuutoksen syynä ja suhteuttaa niitä ihmisen oletettuun pahuuteen.

Huippupisteiden vastauksessa kokelas syventää pohdintaansa esimerkiksi erottelemalla uskonnollisen ja tieteellisen selityksen ilmastonmuutoksesta.

Tehtävä liittyy LOPS15:ssä kurssin Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2) sisältöön ”– – sekulaareja ja uskonnollisia – – ihmiskäsityksiä” ja kurssin Katsomusten maailma (ET5) sisältöön ”myytti”, ”kristinuskon – – pyhät kirjat, oppi, elämäntapa ja suhde yhteiskuntaan” . LOPS03:ssa tehtävä liittyy kurssin Maailmankuva (ET2) sisältöön ”käsityksiä ihmisestä” ja kurssin Maailman selittäminen katsomusperinteissä (ET5) sisältöön ”maailman myyttinen selittäminen ennen ja nyt”.